

Paolom Pilipi tenaol bor bas pen kisao o

1 ¹Ini tenaol Ngaoron sem su Pilipi paoleyem baeben o, ini Ngaoron sem maeb haroklme aol baeben di ini bisur bimi aol baeben di ini tenaol Eben Ke Aol Njisesol hul ha haroklme ngo baeben hambun bor, ni Paol hesa nas Timoti kab yao Eben Ke Aol Njiseson kongon biyao aol ora habur yaom bas ngo waeb bu eben laob.^a ²Naon Ab Ngaor hesa naon Aorao Aondao Njises Karas kabom ini hond hom ha was habur, inin kone bor sub tibaen as ko hareklemin lebi ora.^b

Paolom Pilipi tenaol baeben bisur bibi ko Ngaor bor kao kalisao o

³⁻⁵Pangeklem. Inim pibnao ora Ngaoron angal bib hobao sao ngo pangobur kone baol minismi tomb di ngubi tomb di, nim angal bib hobao sao ngo kam akol bu haruklu nda ub inim ni daol nao haru kam akol bu hae non bubur, ni turi homo bisur was bu haroklme nda ka. Ngub ora bimi ndal nim ini nen sabeyo tomb nao Ab Ngaor bor tengiyu kao ha was habur, nim Ngaorom ini ngo baeben hambun bisur bin ko turi aondao bu ora homobur kao kalaklo ora.^c ⁶Ngub biyul Ngaorom pibnao inin kone ndaon bor inim oborob sao ngo beklemin ko kone ebe ngo njisao ub obum ini ngub bao taol bu nju kimb bu haen was, Eben Ke Aol Njises obu waki oboklao bao o di pindib paklao ko nim ora hende ka.^d ⁷Pangeklem. Nim ini ngo turi homo nen sab hakol biyu kakl ub non, nim heneng ngub bib se ub ora biyu ka. Ngub biyul ni ngubi tomb ngo kalabus paole tomb di, ni mbes kalabus nao paoli as ko habur nim angal bib ebe ngo tenaol hambunom heneng ora le ko pangen oborob ora kao dund bam akol bu hawao tomb di, inim ni hesa haru hae non bu haroklme ora. Ngub bu habur Ngaorom nim kongon ngo turi homo buklao ko hondobur ni bember peyo mao hasao ub, obum ini di ngub ni hesa haru kongon hobao sao ngo baomun ko mao hasaol, nim ini hem aondao bu ora ko inil kone

^a 1:1 Bis 16:12-40 ^b 1:2 Oro 1:7; Kal 1:3; Pilm 3 ^c 1:3-5 Oro 1:8; 1 Kor 1:4

^d 1:6 1 Kor 1:8; Pil 2:13

ubur ini aokl hemen ha nao bi nen sab hakol was bu haruklu. ⁸Heneng ora nim Ngaorom di henden ora kakl ngao, nim inil kone ubur hem aondao ora ngo kaklo ub non nim nao mbib nen sobaklo ub inj, kone ebe ngubi Eben Ke Aol Njisesom ora nen mao sobaraoklao ub ora biyu ka.^e

⁹Nim Ngaor bor di ngub ora nen sabobur kao kalaklo. Inim tenaol mendel kone u haroklme ub inim mbinil ngub aondao bu ora hond homo kone ubur, ini di kone kikel bi ora habur inim hambun sao kho ebe kab oborob ora taol bu kobareklemine ko obum ini bisur bin ko kao kalaklo ka. ¹⁰Nim ngub biyul obum ini bisur buklo tomb, inim hambun sao khorob wiyao sao di oborob wiyao sao di oborob ora taol bu kobabur oborob was bu haklemil, Karas obu wakl oboklao bao on di inin kone bor inim khorob bimi sao mend nao win haklemil inim sakl nao poloklemi ora.^f ¹¹Pangeklem. Ini ngubi ora hareklemine ko Njises Karas obum kone ebe ngo obu bor hakl ebeyao ubi, inin kone bor aondao bu ora and mao saklao ora. Ngub buklo ngub ngo buklo saom Ngaoron imbi aondao bu ora win laol, tenaol hambunom obu bor kaoya lemi.^g

Nim sul bao haklwao tomb Karas hesa haru was haklwao

¹²Nao haeme mbaoli hakl o, ni bor khorob sao ngo be saom Njiseson angal bib hobao sao ngo nao men mbaesao ora. Ngub inj, angal bib ebe ngo aondao bu ora kam aeben aeben bismil, tenaol hambunom pang ngayem ub ini hambunom oborob ora pangeklemine kao njun ub pangoklwaebe.^h ¹³Orom semon aol wesmbao aondao Sisan kalabus anda ngon maomb bo haroklme aol polisman baeben di, tenaol enjo go ni hae o bor paoleyem baeben hambunom di, nim Karason kongon ora bu haruklu on ni makl homo kalabus mao paolaesmi ko ora hendeyem.ⁱ

¹⁴Mende di naon Karas haeme andub mendborom, nim Njiseson kongon ora bu haraoklao ndal mbinim obu kalabus mao paolarim ke pangismi tomb mbinim pakl nao heme Aorao Aondaol hul ha saor peyo was habur, Ngaoron angal ebe ngo tenaol hambunom pangen buriyab ora kao kalam aeben aeben bu hayem ka.

¹⁵Ngub bu hayem o mbini ngo baebenon mendborom non ninao imbi nao win, ni bor daongirir ko ni men mbaklbur Karason angal bib ebe ngo ko haroklme. Ngub bimi o mendborom non kone ukl bombor ora ubur angal bib ebe ngo tenaol hambunom oborob ora pangen kao kalo haroklme. ¹⁶Heneng ora mbini kone ukl bombor woroklme ngo baebenom Ngaorom ni obun angal bib hobao sao ngo kao dund bam akol bu haen ko ora mao hasao ko ora hondobur lomen, mbinim ni hond homo kone u ni bisur bubur, nim bi non bu angal bib hobao sao ngo tenaol

^e 1:8 Oro 1:9; 2 Kor 1:23 ^f 1:10 Pil 1:6; Pil 2:16; 1 Tes 5:23; NjuS 5:14 ^g 1:11 Njo 15:8

^h 1:12 2 Tim 2:9 ⁱ 1:13 Bis 28:30; Ebe 3:1

hambunom pangen kam akol bu haroklme ora. ¹⁷Ngub bimi o mbini aol ngo ni kab daongirir lome baebenom kone ukl bombor ubur inj, Karason angal bib ebe ngo ko haroklme ka. Ngub inj, mbinin imbi ora aondao bu win ko nen sabobur, mbinim ni kalabus paolu ke ngo hende ub aondao bu ora mao handamun ko nen sabobur, Karason angal ebe ngo kam akol bu haroklme. ¹⁸Ngub bimi o ngo hakl ub buklemi di ebe was. Mendborom kone kab marubur o Karason angal ebe nda ko haroklme ub di, mendborom kone ukl bombor ora u habur angal bib ngo kao kalam akol bimi ub di, nim turi was homaklo. Heneng ora nim tenaol hambunom Njises Karason imbi pang ngaklemi ub nen sabobur turi aondao bu ora homaklo.

¹⁹Mend di inim Ngaorom ni bisur bin ko Ngaor bor kao kalo haroklmel, Njises Karason Wesao Ebe Tangar ndam ni haru was habur bisur aondao bu ora biyao. Ngub biyaol mabor ni bor khorob sao ngo be ub tuwaklbir mbinim ni anda pu lemi ko nim ora hende ol, nao kone bor turi aondao ora bin hae ka.^j ²⁰Pangeklem. Nim menjao oborob sao bib se uklao sao baeben nao bi bao wa di mend nao buklwao nim sakl nao poloklwao ora. Ni ngub hem ko sakl nao poloklbir, nim bu haruklu ub nim ngubi tomb di hul ha saor peyo was habur, angal bib ebe ngo oborob ora kao dund bu haklwao nim ngo buklwao saom Karason imbi aondao bu ora win lao. Heneng ora ni nao heme sul bao haklwao tomb di, ni pe paklwao tomb di, nim obun imbi aondao bu ora win ka sin ebe ora soklao ko nen sabaklo ka.^k ²¹Nim ngub nen sobakl ol ni su ngol ngub bao haklwao aeben anga tomb ni Karas hesa haru was habur obun imbi tenaol hambunom pangaen kao kaloklbir hae o, ni pe paklwao tomb di ni ngubi tomb hae ub men mbabur ebe ora mendel haklwao.^l ²²Ngub buklwao o ni nao heme sul bao haru sin nim Karason kongon ngo oborob il sen ora bu haklwao ko pangaklong, nim pe paklwao ub ebe ora yao be? nim sul bao habur bu haklwao ub ora ebe yaob ko ni oborob ora nao hende alem.^m ²³Nao kone bor ngub taol taol bu nen sabe ka. Nim pe pabur Karas hesa po haklwao ub hobao sao ora soklao ko nen sobaklo.ⁿ ²⁴Ngub nen sobaklo o nim ni ebe oral ngo po haklwao ub hem nao ke non bubur, ni nao pe pae sul bao habur ini ora hond homo bisur buklwao ub ora hobao sao aondao ora soklao ko pangakl ka. ²⁵Nim ngub ora hobao sao yao ko nen sab hakol ora biyul, inim Njisesol hul ha saor peyo was habur turi hom ha was hareklemin ko, nim ini bisur bu nao haru ngub bao was haklmao ko nim hondo ora hae. ²⁶Heneng ora nim wakl abo ngo ini hayem ol ko mend obo pindib paklwao hondobur, inim naon Karas haeme ngo obu wakl ebene ko inim ni turi aondao bu ora homobur Eben Ke Aol Njises bor tengiyu ko kaoya lemi ora.

^j 1:19 2 Kor 1:11 ^k 1:20 1 Pit 4:16 ^l 1:21 Kal 2:20 ^m 1:22 Oro 1:13 ⁿ 1:23 2 Kor 5:8

Paolom Pilipi tenaol bor nao haru saond bu haemin kisao o

²⁷Ngub oboklwao ko nen sobakl o nim heneng ora ngub ini hayem ol obo ini hondokl oba sin di, aoh nao oba sin di ngo sao hobao sao inj yaong, inim hobao sao oran ini hambunom angal bib hobao sao ngo buri palo men hakol bu haklemi tomb angal ebe ngo wiyao ub tenaol hambunom di henden mao perekeyarukl was habur, inim ini hakl hakl maomunu kone ukl bombor ora ubur oborob was bam bam bu haklwaebe. Nim pangoklwao ub di inim ngub kone bombor ub was ubur, inim inin kone bor bukl ko nen saboklemi sao hakl di bombor ub was nen sabobur, inim angal bib ebe ngol hul ha saor peyo hayem ke ora turi homo pangoklbur hae ka.^o ²⁸Mend di ini ngo baeben oran, mbini tenaol angal bib ebe nda makl homoklme sem ngo inin saond bi sao men koro haroklme baebenom, ini pakl mao homakl buwaeb se ora hayem ke angal ngubi ora turi homo pangoklbur hae. Heneng ora inim ngub pakl nao heme harim sin, inim ngo buklemi saom mbini ngo baebenon kone bor nao non ke hondoklbur ora hayom o mbini ngo baeben non Ngaorom bu muklao ko henden muwaloklao ora. ²⁹Pangeklem. Ngaorom ini ngo baebenom Karasol hul ha hareklemin ko bember ha peb bu mao hasao ora. Ngub bisao o inim ngub obul hul ha hareklemin ko was inj, inim Karason kongon hobao sao ngo di naon saond bi ngo bor saond bu kalo ke mundub mundub bi handam handam bubur bu hareklemin ko ini turi homobur mao ha peb bisao ora. ³⁰Heneng ora nim di mbes naon saond bi ngo bor saond bu kalo hawao ub inim ora hindisimndis ol, nim ngubi tomb enjo ngo bor bao saond bu kalo hae ub di inim pango ora hayem ka. Ngub beyem ngao nim saond ngo bu haruklu ub ini di ni daol nao haru naon saond bi ngo bor saond bu kalo haemin ora.^p

Inim dimb men korobur mendel kone wibaebe

2 ¹Nao haeme mbaoli hakl o, inim Karas haru ora habur obul hul ha saor peyo hayem be? Aoh, obum ini hond homo kone u haen ora habur inin kone bor sub tibaen as ko ora hayem be? Wesao Ebe Tangar ndam di inin kone bor honda haen habur inim obu kab haru hayem be? Inim tenaol mende di hond homo kone u hayem be? ²Heneng ora inim ngub bu haroklme sin inim oborob ora bu haroklmel, ni turi ora homakl ka. Aoh, inim ngub buklemi tomb ninao kone bor werek bu turi aondao ora mao homakleming, inin kone bor nen saboklemi sao di bombor ub was nen sabobur, inim ini hakl hakl mendel aondao bu ora kone wi wi bu kone bombor ub was u haklwaebe. Ngub bubur lemin inim kone armend sisao wi wi nao bi, inim angal bombor o taokl taokl eben kobur was bu

^o 1:27 Ebe 4:1; Pil 4:3; 1 Tes 2:12 ^p 1:30 Bis 16:19-40; Pil 1:13

haklwaebe. ³Inim inin kone bor nim non hambun sao oborob was biyul, ni non kang mend pone imbi wi ora hae ko nen sabo haongaoklu ebekone nao puklwaebe ora. Ngub inj, inim ini dimb imbi nao wi ora men koro sub was ham ham bubur, inin kone bor ni non mbini mendbor oborob was haroklme baebenom di men mbae, imbi nao wi kang ora hae ko nen sabo haklwaebe.^q ⁴Mend di inim hambun sao inin bukl buklemi saon was nao hem ko bi, inim tenaol mende hond homo bisur bib se uklaol hondoklemi ub di bubur ora bu haklwaebe.^r

**Karasom obu imbi nao wi men korisaol
Ngaorom imbi wi ora haen kisao o**

⁵Pangeklem. Ini di Eben Ke Aol Njisesom kone u hasao nda ubi kone bombor ngubi ora u haklwaebe.

⁶Heneng ora obu di Ngaor ora hasao o
Obum Ngaor yao bombor ubi ora hayob ko
Nen sab hakol nao bi kone ngubi tuwaesao ora.^s

⁷Obu aol heneng men korobur
Imbi nao wi kang ndi nao mini ora men koro
Sokl nao muklbur baehaemen kongon bimi aol
Men koro hasao ora.^t

⁸Obu aondao imbi wi ora hasao ub di
Ora men mbabur
Obum Ngaorom kisao ub was bu ham bubur
Mbinim obu is pe kowal bi bor
Pe paen luklbur bismi tomb di
Obum Ngaoron angal hul nao hae
Mbinim obu ngub pe paen lin waesao ora.^u

⁹Obum ngub ora bisaol
Ngaorom obu pone aondao yubu ora haen kobur
Obun imbi aondao bombor ora ngo karu wisao om
Aondao imbi wi haroklme hakl di men mbayao ora.^v

¹⁰Obum imbi bombor ngo karu wisao o
Njises ko karu wisao ora.
Tenaol hambun yu heben bor paoleme baeben di
Enjo su bor paoleyem baeben di
Unu su ndaon bor paoleme baeben di
Ngo baeben hambunom ora
Njiseson imbi bombor ngo kobur

^q 2:3 Oro 12:10; Kal 5:26 ^r 2:4 1 Kor 10:24; 1 Kor 10:33 ^s 2:6 Njo 1:1-2; Njo 17:5;

2 Kor 8:9 ^t 2:7 Njo 1:14; Oro 8:3 ^u 2:8 Njo 10:17; NjuS 5:8; NjuS 12:2 ^v 2:9 Bis 2:33;
Ebe 1:20-21; NjuS 1:3-4

Mbinim tumu karu dombes ubur
Obu bor kaoya ken ko imbi ngo karu wisao.^w

- ¹¹ Tenaol ngo baeben hambunom ora
Njises Karas obu Aorao Aondao ora hayao ko kaoya lemil
Mbinim ngo buklemi saom
Naon Ab Ngaoron imbi di
Aondao bu ora yubu oral uklao.

Naom tenaol hambun hayem daruklol bao bin ora haemin

¹² Ini nim turi homo kone uruklu ngo ninao tenaol sango ora hayem haki o, ni mbes ini daol nao haru hasumndis tomb nim ini bor hambun sao kao njuwao sao baeben turi homo oborob ora bisimndis ka. Ngub ora bisimndis ngao ngubi tomb ni enjo ngo bor hae ol nao armend ha ha beyom tomb di, inim nim hambun sao ngo kakl sao baeben inim mbes ngo bisimndis ub ngubi tomb di oborob buklemi sao aondao bu ora kond bam bam bu sao bu hakiwaebe. Ngub bubur lemin inim Ngaorom ini hond homo bu muklbur hayao ub nen sabobur, inim kone peyao bor pen nao hae sub pakl hom mu sao habur, obum ini ebe mendel hareklemin ko man man bisao ol ora hareklemin ub, inim hambun sao oborob was bu kowes buklbur hakiwaebe ora.^x ¹³ Aoh nim ngo kakl ub Ngaorom inim hobao sao ngo obun mbib turi homo beklemin ko man man bisao ub, ora turi homo beklemin ko obun mbib inin kone ndaon bor mao ndu ndu kakl hayao ora.^y

¹⁴ Pangeklem. Inim kongon hambun sao ngub bu haklemil ini bor makl bi sao mend buklao tomb di, inim penar bu makl homo ha mib bu ab saond nao bibaebe ora. ¹⁵⁻¹⁶ Aoh, inim oborob ngub was bu harim sin inim hambun sao oborob dund se ub was buklemlil, ini bor khorob sao oran kang mend nao eben ora habur ini Ngaoron isi wane ora haklemi. Ngub habur lemin inim Ngaoron haeben mao saraoklao angal ebe nda di men hakol ora bu habur, inim mbini sun tenaol kone ebe dund se woroklme ub tuwa khorob was bu haroklme ngo daruklol bao bin ora hakiwaebe. Heneng ora nim mabor Karas obu oboklao bao on inim oborob ngo bu haklemi ub hondoklwao tomb, nim ini bor kongon buri ora ngo biyu nda ub di baehaemen inj, oborob il sen ora buwe ko nen sabobur turi aondao bu ora homoklwao ka.^z

¹⁷ Pangeklem. Inim Ngaorol hul ha haroklme ub di inim Ngaor bor mabaorao haoru kaloklme ub menger ora yao. Ngub ora yaol mbinim ni laem sin ninao ibao ngo poboklao o di, inim hul ha haroklme ub ngo Ngaor bor mabaorao haoru kale non bi hayem o hesa maomunu Ngaor

^w 2:10 Oro 14:11 ^x 2:12 1 Pit 1:17 ^y 2:13 Njo 15:5; 1 Kor 12:6; 1 Kor 15:10; 2 Kor 3:5; 1 Tes 2:13 ^z 2:15-16 Mat 5:14; Mat 10:16; Bis 2:40; Kal 2:2; Pil 1:10; 1 Tes 2:19

bor mabaorao haoru kale non bi ora soklao. Ngub ora soklaol inim ngo Ngaor bor mabaorao kale sao habur turi homo haklemi ub nim di turi was homoklwao ka.^a ¹⁸Menger bombor ngub was ninao ibao ngub Ngaor bor mabaorao sao kala sin, inim di ngub turi was homo haklwaebe ora.^b

Paolom nas Timoti ini hayem ol eben lowao kisao o

¹⁹Nao haeme mbaoli hakl o, Aorao Aondao Njisesom di ngub bi ko nen soba sin, nim nas Timoti ke nda abo ngo ini hayem ol penar bu eben lowao ora. Ngub eben lowao tomb obum inim hambun sao abo ngo bor bu haklemi sao hakl haondaoklbir obum wakl enjo ngo ni hae ol arman kam oboklaol pangoklwao tomb, nim nao kone bor turi bin habur hul ha saor peyo ora haklwaol, nim obu ngub eben lowao ora. ²⁰Heneng ora nas Timoti ke ngo hesa yaon kone bombor ub ora u haroklbaol, nim ini hem ko haruklu ub nas Timoti ke ngo obum di ini hond homo bisur bun sa ko nen sabobur hem ko haraoklao ora. Ngub biyaol enjo ngo bor ninao aol sango di nas Timoti ke kone ebe wi ngubi oran mend nao hayao ora. ²¹Aoh, nas Timotim non ngub biyao o mbini aol andub mendborom non hambun sao mbinin mbib haklemi on was hem ko bu habur, mbinim Njises Karason kongon hobao sao ora ngo bibi on hem nao lome ora.^c ²²Ngub bu haroklme o Timoti obu non nas kone ebe wi ora ninao maru wi ora men korobur, obum ni hesa yao haru Karason angal bib ebe ngo kam akol bu hab ko ni bisur aondao ora biyao ndal, inim di Timoti obu nas ebe ora yao ko ora hendeme nda ka. ²³Ngubi ora yao ndal ni bor hambun sao mabor bukl buklao sao baeben di wen ngo sao ngo sao buklao ko handa sin, nim nas Timoti ngo obu ora penar bu ini kao njukl eben lowao ko pangakl. ²⁴Aoh, ni di Aorao Aondaom ini hayem ol ini hondokl obon lao ora ko nen sobakl ol, ni kang mend mabor sao ini hayem ol ngub oboklwao ora.

Aol Epaporatas bor bas ngo mini pu kisao o

²⁵Inim mbes naon haeme Epaporatas ke ngo obum inim bi non bu ni bisur bin ko enjo ngo ni hae ol eben kismil, aol ngo hesa yaom naon saond bi hayem baeben bor saond bu kalam kalam bubur, angal bib ebe nda tenaol hambunom pangen kao kalo haroklbaol ora. Ngub bu haroklbaol o nim ngubi tomb obu abo ini hayem ol eben kon ko pangakl ka.^d ²⁶Heneng ora inim aol Epaporatas obu sen aondao bu ora ha wi ke pangobur inim hem aondao bu ora ko hasmi. Ngub bismil aol ngo obum inim ngo hem ko hasmi ub pangobur, obun kone bor di ini hondon sa ko nen sabobur hem aondao bu ora ko hasaol, obum ngubi tomb turi ora homaokl oboklbur hae. ²⁷Heneng ora obu mbes ngo tomb sen aondao

^a 2:17 Oro 15:16; 2 Tim 4:6 ^b 2:18 Pil 3:1; Pil 4:4 ^c 2:21 2 Tim 4:10 ^d 2:25 Pil 4:18

bu ora ubur pe pakl ke ke bisao o, Ngaorom obu hond homobur mao enjaesao ora. Ngub bisao o Ngaorom obu was hond homobur inj, obum ni di hond aondao ora homobur ninao kone bor kho kend bi sao ngubi waki was obo aondao bu kend mao bam bam was nao bin ko nen sabobur, Epaporatas obu ngub hond homo mao enjaesao ora. ²⁸Ngub ora bisaol inim obu waki hondoklemi tomb turi aondao ora homoklemi ko pangaki ol, nim obu ini hayem ol turi ora homobur eben kaki ka. Heneng ora inim obu ngub hondoklemi tomb, ninao kone bor inim obu hendeklemin sa ko nen sabobur kho so kend bin haruklu ub di waki sisab bu pekiao ora. ²⁹⁻³⁰Heneng ora aol ngo obum obu nao heme sul bao was hakiao on hem nao ke, obum Karason kongon ora hem ko bu hasaol obu teb so pe pakl ke ke bisao ora. Aoh, ini di armend ora hayem ol ni bisur nao bib se hayem o, aol ngo obum oborob ora bubur obum inim bi non bu ni bisur aondao ora bisaong, naom Aorao Aondaon semom bimao nda ub inim aol ebe ngubi baeben bor turi was homobur, aol ngo obu di turi aondao bu ora mao homa oborob obaeng ib lowaebe.^e

Karasol hul ha hakiao o obu kone dund se wi ora yao o

3 ¹Nao haeme mbaoli haki o, nim ini bor bas ngo bor angal ngo kaki baebenon kao kowes oran ngub ora bi ka. Aorao Aondaom inim kone bor turi aondao bu ora hom ha was hareklemin lao ora. Nim ini bor kao nju haruklu nda ub waki kao njuruki o, nim maki homobur inj inim kone bor kho sao mend nao eben ora hareklemin ko kao njuruki ngao,^f ²mbini khorob bu haroklime aol buklhoma ker non bi hayem baebenom, mbinin bu haroklime ub inim songol pe hakaen buruklemi hondoklwaebe ora. ³Pangeklem. Ngaoron soweb bi hae heneng non nao ngo baeben ora hayom ol, naom naon kone bor Ngaoron Wesao honda haen habur Ngaor bor was kaoya ko haroklmao ora. Ngub bimao ndal naom mbinim bimi nda ub songol dera nan bimi saol hul ha nao hae, Eben Ke Aol Njises obu bor ora turi homo kaoya ko obul ora hul ha haroklmao nda ka.^g ⁴Aoh, nim di mbinim ngo beyem ub tangar tangar saom ni ebe bisur buklao ko ngo sao haklol hul ha han ko nen saboki beyon, nim ngub di ebe buki beyo. Heneng ora mbini andub mendborom tangar tangar sao ngo baebenom nao bu mukiao ko nen sabobur ngo sao haklol hul ha haroklime o, nim mbes mbinim ngo beyem sao baeben aondao bu ora hem ko bu hawaol, nim ngo saon non mbini di men mbaeb se ora hae o nim ngubi tomb ngo saol hul ha nao haruklu ora.^h ⁵Pangeklem. Ni di nao amom wen maru wisaol bao hor duklab ora pibi hasao tomb mbinim ninao songol di pe ha soweb bi hasmil, ni i Isreyel sem ora Benjaminon sem ora hae. Heneng

^e 2:29-30 1 Kor 16:16; 1 Kor 16:18; 1 Tim 5:17 ^f 3:1 Pil 2:18 ^g 3:3 Oro 2:29

^h 3:4 2 Kor 11:18; 2 Kor 11:21

ora ni Nju sem ora hae ol ni Nju semon tol dakle ora yao. Ni di Peresi aol ora yaol mbinim bimi ub nim di nao Nju semon man hambun sao wiyao ub hem ko men hakol bu hawao ora.ⁱ ⁶Ngub bu habur kowaon nim man mbes pange ngo wiyao nda ub ora hem ko men hakol bukbur, nim mbini Ngaoron sem ngo Karason angal bib nda hem ko pangismi baeben lu bowes bu ke mao handam akol bu hawao ora. Ngub was bu habur kowaon nim nao Nju semon man ngo sao ngo sao bibi ke ngo wiyao nda baeben oran hambun sao oborob wakol hakl pen ora bu hawaol, mondom ngon njem ngo sao ngo sao oborob nao bili ko te nao mao saraen ora hawao.^j ⁷Ngub bu hawao o nim ngubi tomb Karas ora hem ko nen sab hakol bu habur hende tomb, mbes hambun sao ninao imbi mao waesao sao ngo nim oborob be ken ko bu hawao sao ngo baeben nao hobao sao ora, tenaolon kone bor kend mao ba men mbaraoklao sao yao ko hondo ora hae.^k ⁸⁻⁹Aoh, nim ngo tuwawao kakl sao baeben non nao Nju semom ngo bimao ndisao baeben was tuwawao bor inj kakl ka. Ngub inj, ngubi tomb ninao kone bor nim Aorao Aondao Eben Ke Aol Njises obu bombor o ora aondao yubu ora yao ko hondobur, obu hesa haru ora hae ub hobao sao yaol, nim tenaolom tangar tangar ngo hobao sao men mao koraroklme ndisao baeben di hambun sao ora tuwawao. Ngub buwaol nim ngubi tomb non ninao Karas obu ora hem ko men hakol bu obu kab haru was haklbur hae ol, nim mbes hambun sao ngo buwao sao baeben non, ne ebe nemao on kho subu tuwaroklmao nda ubi menger ora yao ko nen sabo hae. Heneng ora ngubi tomb non ngub ora nen sabo hae ol, man mbes pange ngo wiyao baebenon ni aol ebe kone dund se mao haeb se oran ukl mend nao wiyao ora. Ngub inj, nim Karas obu hesa haru was ngo haruklu ub ora hobao sao yaol, nim Karas Njisesol ora ngub hul ha haklwao ub ora hondobur, Ngaorom ora ni bor njem oborob ora bilil nje aol ebe ora kone dund se wi hael lao ora.^l ¹⁰Ngub ora buklaol nim Karas obu hayao on te oran oborob ora hend heneng bun ko nen sabo hae ka. Mende di Karas obun maol bor obu mao enjaesao buri aondao ngo nda oran ni bor di taol bu njin ko, nim buri ngon te oran oborob ora hondon ko ora nen sabo hae. Mend di Karasom nao hambun hond homobur obu tanda aondao ora nobur himise sanda ub, nim di obum kone bombor ngo wisao ub ora u han ko nen sobakl alem.^m ¹¹Aoh, heneng ora nim ngub buklwao tomb Karas obu obun maol bor wakl mao enjaesao ub ni di ngub wakl mao enjaen ko ora nen sobakl ka.ⁿ

Paolom sokl hobao sao muklbur akl was po hasao o

¹²Pangeklem. Nim hambun sao Karas obum oborob wakol hakl pen was bu hasao ub bukbur hae ko, angal ngo kakl baeben non nim di

ⁱ **3:5** Luk 1:59; Bis 23:6; Oro 11:1; 2 Kor 11:22 ^j **3:6** Bis 8:3 ^k **3:7** Mat 13:44; Mat 13:46

^l **3:8-9** Oro 3:21-22 ^m **3:10** Oro 6:3-5; Oro 8:17; Kal 6:17 ⁿ **3:11** Bis 4:2; Kao 20:5-6

hambun sao ngub bu haruklu kobur inj kakl ka. Ngub inj, Eben Ke Aol Njises obum ni oborob ora maeb ha men hakol bu haraoklao ub, nim di obum hambun sao oborob was bu hasao ub oborob ngub wakol hakl pen was men hakol bu, bu haklwao ora kobur kakl.^o ¹³Nao haeme mbaoli hakl o, Karasom kone ebe ngo u ngo bu hasao ub nim di ngub hambun sao ngaorukl pelen bu haruklu kobur inj kakl alem. Ngub inj, nim kone ukl bombor ora u habur hambun sao mbes bu hawao sao baeben tuwa aokl hemen biyaklbir, nim ngubi tomb oran mabor sokl hobao sao ora muklwao on buri palo taol mi po haruklu ora. ¹⁴Nim buri palo akl was ngo taol mi po haruklu ub non, nim ya to ndi mbae mengerol po pindib pa sokl hobao sao ora o muklbur, ngub buri palo taol mi pu aeben saruklu. Aoh, nim sokl hobao sao ora ngo muklwao kakl o non, Ngaorom ni yu bor yin pon men mubur Eben Ke Aol Njisesom ni haeben saen lao o bor kakl ka.^p

¹⁵Pangeklem. Nao kon u ngarukl pele non bi ora habur, naon kone bor oborob kikil bu pa win ora harum sin, nim angal ngo kakl baebenon te di oborob ora nen sabo haemin ora. Aoh, ini ngo haklon mendborom kone mende marubur nim angal ngo kakl sao babenon te nen sabokl buwarim sin, Ngaorom di inin kone bor ebe mao komba kao dund buklaol ora.^q

¹⁶Ngub buklaol o naom ngubi tomb oran Ngaorom nao bor hambun sao bibi keyao ub, bu haroklmao nda ub was bi aeben sarukl haemin ora.^r

¹⁷Nao haeme mbaoli hakl o, hambun sao ninao kone bor wiyao sao ini hambunom oborob ora hendeklemin ngo muwalo haruklu nda ub inim di ngub was bu haklwaebe. Heneng ora naom naon kone bor wiyao sao inim ngub oborob ora hendeklemin muwalisumndis ol, ini abo ngo bor hayem baebenon mendborom oborob ngub was bu haroklmeng, ini aeben baeben hambunom di mbinim oborob ngo bu haroklme ub was pere mu bam aeben bu haklwaebe ora.^s ¹⁸Pangeklem. Nim ini bor angal ngo ko ko was kao njuruklu nda ub ngubi tomb di wakl kao njurukl ngao, tenaol andub mendborom Karason sem hae non bubur Karas obu is pe kowal bi bor homobur bisao saon saond bi ora hayem alem. Ngub beyem ol ninao kone bor mbinim ngo beyem ub nen sabeyo tomb ninao el bor delib ubuklaol de kao pe was biyu ka.^t ¹⁹Aoh, mbini ngo baebenom mbinin toklom heb homo bi keyao sao baeben was heb homo bu haroklmel, mbinim ngo heb homo bimi ub mbinin kaoya lome sao ngaor men mao koraroklme. Ngub bubur lomen mbinim khorob tangar tangar hambun sao sakl poloklme sao baeben di sakl nao pol maoklae, turi was homobur bao was bu haroklme. Ngub bubur mbini ngo baebenom hambun sao sul woroklme sao was hem ko haroklmel, mbini ngo baeben is de bor ora

^o 3:12 Bis 9:5-6; 1 Tim 6:12; 1 Tim 6:19 ^p 3:14 1 Kor 9:24 ^q 3:15 1 Kor 2:6

^r 3:16 Kal 6:16 ^s 3:17 1 Kor 4:16; 1 Tes 1:7; 1 Pit 5:3 ^t 3:18 1 Kor 1:23; Kal 6:12

poklbur hayem.”²⁰ Pangeklem. Mbini ngo bor ora poklbur hayem o, nao ngo baeben non heben poklbur heben tenaol ora hayom ka. Ngub hayom ol naon bu maoraoklao aol Aorao Aondao Njises Karasom yu heben haklbir waki nao men mukl oboklao ub, turi homo bao hondo hayom ora.”²¹ Obum ngo oboklao tomb obu buri ora, obum hambun sao ora men mba maomb bo haeb se hayao om naon toklo kho bung bib se ngo ha bereyom hakl di, waki Karas obun toklo ebe buri bao bi ora hayao ubi men mao kora peb buklaol ora.”

Inim turi homo kone ebe bombor ubi was u haklwaebe kisao o

4 ¹Nao haeme mbaoli hakl o, ngub buklaol orang inim Aorao Aondaol hul ha saor peyo ora haklwaebe. Heneng ora nim inil kone u ora haruklul, nim ini kang mend hondon sa ko nen sabobur ini hem aondao bu ora ko hae alem. Ini ngo baebenom non ninao kone bor turi mao homa sao was bimil, ini ninao kone bor werek mao ba turi mao homaroklme sem ora hayem ka.”^x

²Angal kang mend di ibi ten is kab ngo, Yuriya nje hesa Sindiki kab ibi bor kakl ngao pangoklwaebe. Ibim ab saond kang mend bisbing, ibim waki taeki kao kao bubur Aorao Aondaon semom bimi nda ub ibi haekiyaki kone ukul bombor ora u boroklwaebe. ³Angal mend di nje ni hesa kongon bombor ngo bibao aol ora hael o ka, nim nje bor di kakl ngao pangaebe. Ten is kab ngom di nim angal bib hobao sao ngo kao kalo haruklu nda ub mbibi ni daol nao haru bu hae non bi ora haroklbel, mbibi di aol Kelemen di, mbini aol mendbor kongon bombor ngo bu haroklme nda baeben di, ten is kab ngo di nao haru kongon bombor ngo ora bu haroklmao ora. Ngub bimaol nao ngo baebenon imbi di tenaol haeben saroklme baebenon imbi wiyao mbuk bor wiyaong, njem ten is kab ngo mbibin kone bor waki hebelen ub ko mao hebeyaebe ora.”^y

⁴Pangeklem. Aorao Aondaom ini haru was hayaong, inim hor hambunon turi hom ha was haklwaebe. Nim ko mende kakl ngao inim werek bu turi hom ha was haklwaebe ora.”^z

⁵Heneng ora Aorao Aondao obu penar bu ora oboklaol obu ngubi tomb teb so bor eben ora hayem ngao, inim tenaol hambun bor sub pakl hom mu sao was ham ham bubur mbinim di inim oborob was ngo bu hayem ko henden ora haklwaebe.”^a ⁶Mend di inin kone bor kend bi sao mend oboklao tomb inim inin kone bor kang sao aondao sao bin nao boroklwaebe ora. Ngub inj, Ngaorom ini oborob ora bisur buklaong, inim inin kone bor kend bi sao ngo oboklao saon di, inim menjao nao

” **3:19** Oro 8:5-6; Oro 16:18 **3:20** Ebe 2:6; Ebe 2:19 **3:21** Oro 8:29; 1 Kor 15:28; 1 Kor 15:43-53 **4:1** 1 Tes 2:19-20 **4:3** Luk 10:20; Kao 20:12 **4:4** Pil 3:1

^a **4:5** NjuS 10:25; NjuS 10:37; Nje 5:8-9

wi buruklemi saon di, inim turi homo Ngaor bor tengiyu kobur obu bor kao kal ha was haklwaebe ora.^b ⁷Aoh, Ngaorom naon kone bor sisab mao ba sub tibaen as ko ora hamun lao nda ub tangar aondao ora yaol, sun tenaolom nen nao sobaeb se ora yao. Ngubi yaol Ngaor obu bombor ngom Eben Ke Aol Njisesom inin hibi umu bor sub tibaen as ko ora hareklemin ko maeb haen lao ora.^c

⁸Nao haeme mbaoli hakl o, nim ini bor angal kang mend di kao kowes bun pangoklwaebe. Ini ngo baebenom oran ngub ora bibaebe ko pangakl ka. Tenaolom kone kab nao mari kone oborob was woroklme ub di, tenaol mendem turi hemen oborob ora nen sabo bimi ub di, kone ebe dund se ora woroklme ub di, kone bor dol hae sao nao eben ebe kun pele was haroklme ub di, kone ebe ora u hendaebe turi bi ub was bimi ub di, oborob was bam bam bu oborob ngo be hend ken bimi ub di, aol kone aondao wi baebenom oborob was bam bam bimi nda ub di, inim kone ebe ngo kam ubukl ubi woroklme ub was nen sab hakol bu haklwaebe ora.^d ⁹Heneng ora nim ini bor mbes kone ebe woroklme ubi hambun sao oborob ora kao dund bu hawaol mu minisimndis ub di, nim hambun sao ninao kone u haruklu ub inim hendeklemin buwaol hindisimndis ub di, inim hambun sao ngo sao baeben oborob ora men hakol bu, bu haklwaebe ora. Inim ngub ora bu haklemi tomb Ngaor ngo obu naon kone bor sub tibaen as ko was hamun lao ndam ini hesa haru was bao haklao ora.^e

Pilibi tenaolom Paol bisur bismil obum turi himisao o

¹⁰Nao haeme mbaoli hakl o, inim mbes ni hem kobur bisur bismi sanda ub wakl mabor sao ko mende di ngub ni nen sabo bisur buklbur bismi o, inim asub ora eben lo inj sisaol bao waesmi sandis tomb nim menjao nen nao sabowao ora. Ngub buwao o inim wakl ngubi tomb ni hem kobur bisur bismi ub nen sabobur, nim inim oborob ora bimi kobur Aorao Aondao bor di turi aondao bu ora homowao. ¹¹Aoh, nim ngo kakl ub non nim ngub menjao menjao nao wi buruwao tomb nim hem kowao kobur inj kakl ka. Ngub inj, nim kibi kebi ngubi hakl ubuklao ub ora hendeyol, nim menjao menjao ngo hakl u haru sin di nao wi haru sin di, nim menjao nen nao sabe nao kone bor turi was homo haruklu ora.^f ¹²Heneng ora nim ko mend tomb menjao menjao nao wi ki hobao oral di baraklo. Nim ko mend tomb ninao osisao andub ora di u haruklu. Ngub biyul nim hambun sao ni bor khorob oborob kab biyao sao ora hende sakl, nim hor hambunon su hambun bor dem homo haklwao tomb di, nim dem nao heme ne andub ora no haklwao tomb di, nim menjao menjao andub

^b 4:6 Mat 6:25-34; Kol 4:2 ^c 4:7 Njo 14:27; Kol 3:15 ^d 4:8 Oro 12:17 ^e 4:9 Oro 16:20; 1 Kor 14:33; 1 Tes 5:23 ^f 4:11 1 Tim 6:6

ora u haru sin di, aoh nim menjao nao wi haru sin di, nim ngo sao hakl bor menjao nen nao sabe nao kone bor turi was homoklwao ora. ¹³Ngub buklwaol Karas ngo obu ni buri mao palaraoklao ndam obun burim ni buri mao palaklaol, ni bor hambun sao khorob oborob ngo hakl ub oboklao tomb di nim menjao nen nao sabe as ko was haklwao ka.^g

¹⁴Ngub haklwao o nim mbes ninao kone bor kho so kend bin buruwao tomb inim ni hond homo bisur bubur ninao kone bor sisab mao baesmi sandis ol, inim oborob ora bismi kobur nim ini ngo hakl turi aondao ora homo hae alem. ¹⁵Ini Pilipi tenaol o hakl o, inim inin mbib di ora hendeyem ub nim mbes pibnao angal bib hobao sao nda tenaol hambunom pangen kao kalam akol bubur, nim inin su Maseroniya abo ngol haklbir angal bib ebe ngo tenaol hambunom pangen kam akol bam pondis tomb, Ngaoron hor boroklme sem aeben o baebenon mondom nim kongon ngo bukl pon ko ni bisur bu menjao nao njisimndis ka. Ngub inj, ini Ngaoron sem abo ngo baebenom bombor o Ngaorom nao bor taol bu njeyao ub mende kal kal bimao nda ub ni ngub bisur bu njisimndis.^h ¹⁶Heneng ora nim mbes su Tesalonaka bor hawao tomb nim ko mend ko mend menjao menjao nao wi hawao tomb di, ini ngo baebenom ni oborob bisur was bisimndis ka. ¹⁷Pangeklem. Nim ngo kakl ub non nim tenaol hambunom ni bor ngub menjao menjao bisur bu njin ko nen sabobur inj kakl alem. Ngub inj, Ngaorom inim oborob ngub was bam bam buklemi ub hondobur, inim oborob ngo buklemi on san lin hareklemin ko nen sabobur kakl ka. ¹⁸Nim ngub ora nen sabobur kakl o, nim osisao nao wi hawao sao hakl non inim ni bisur bubur aol Epaporatasol menae eben weyaesmi sal muwaol, nim ini turi aondao ora homo hae. Inim ngub waesmi sal ngubi tomb non ninao osisao andub ora u hae. Heneng ora inim ni bor ngo sao hakl pone ora bisur bubur waesmi sal, inim oborob sao ngo bismi ub non Ngaor bor mabaorao kao ebe ora pebe haoru kale menger bismi sal, Ngaor obu bor pone ora mabaorao ngubi ora kaleme tomb obun kone bor turi aondao bu ora homaoklao.ⁱ ¹⁹Ngub biyaol nao Ab Ngaor ngo obum obun hambun sao ebe ebe sao was pond nao bib se andub ora u hayao. Ngub beyaol inim Eben Ke Aol Njises hesa haru was ngo hayem ub buklemi tomb, inim menjao menjao nao wi haklemi sao hakl di obum oborob ngaorukl pelen ora taol bu njuklao. ²⁰Ngub buklaong Ngaor obu naon Ab Ngaor bao bi aondao ora hayao ub nen sabobur, naom obu bor hor hambunon aondao bu ora kaoya kao ha was haemin ora. Heneng ora.

Paolom bas ngo lu kowes bisao o

²¹Pangeklem. Nim ini Eben Ke Aol Njiseson sem komb bi ora hayem baeben bor, ini ebe soklaong inin kone bor sub tibaen as ko ora

^g 4:13 2 Kor 12:10; 2 Tim 4:17 ^h 4:15 2 Kor 11:9 ⁱ 4:18 Ebe 5:2; Pil 2:25

hakilwaebe kakl. Mbini naon Karas haeme mendbor enjo ngo bor ni daol
 nao haru haroklmao baebenom di, ini ebe soklaong inin kone bor sub
 tibaen as ko ora hakilwaebe lem. ²²Mend di mbini Ngaoron sem su enjo
 ngo bor paoloklme baeben hambunom di ini ebe soklaong inin kone bor
 sub as ko ora hakilwaebe lem. Aoh, mbini ngo haklon mendbor Orom
 semon aol wesmbao aondao ora Sisan anda bor kongon bimi tenaol
 baebenon mendborom di, ini hem aondao bu ora kobur ini ebe soklaong
 inin kone ora bor sub tibaen as ko ora hakilwaebe lem.^j ²³Aorao Aondao
 Njises Karasom ini hayem daruklol bao habur ini hond hom ha haen ora
 hayem.

^j 4:22 Pil 1:13